

УДК 784.9:373:78

О. Б. Дрепіна

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДІАГНОСТУВАННЯ
РІВНІВ ЕСТЕТИЧНОГО САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Однією з головних цілей, визначених у Концепції національного виховання студентської молоді, є «забезпечення високого рівня професіональності та вихованості молодої людини, сприяння розвитку індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації». А одним з основних напрямків національно-виховної діяльності – естетичне виховання: розвиток естетичних потреб і почуттів, художніх здібностей і творчої діяльності; формування у молоді естетичних поглядів, смаків, які ґрунтуються на українських народних традиціях та кращих надбаннях світової культури; вироблення умінь примножувати культурно-мистецькі надбання народу, відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті [1].

Естетичне самовиховання студентів є сьогодні одним із найважливіших завдань педагогічної освіти. Підвищення рівня естетичного самовиховання студентів університетів освіти є необхідною вимогою сучасного погляду на всебічний розвиток особистості майбутнього педагога-професіонала.

Серед тих, хто свого часу займався проблемою естетичного самовиховання, імена провідних учених: Ю. Борєв, М. Каган, Т. Чередниченко, К. Юнг (естетико-філософський напрям) А. Арет, М. Бахтін, С. Єлканов, О. Леонтьєв, Л. Рувінський (психолого-педагогічний напрям), А. Деркач (акмеологічний напрям), а також Б. Асаф'єв, М. Бонфельд (сфера музикознавства), Т. Адорно (соціологія музики) Л. Виготський, В. Медушевський, Є. Назайкінський, Б. Теплов, Г. Ципін (психологія музичної діяльності), Л. Баренбойм, Г. Нейгауз (педагогіка професійної музичної освіти й виконавства) та ін. Спираючись на фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних митців наукової думки, сучасні дослідники продовжили розвідки у сфері естетичного виховання й самовиховання майбутніх педагогів (М. Абдугулов, О. Глузман, В. Дряпіка, К. Завалко, О. Кучерявий, Г. Падалка, Л. Печко, О. Рудницька, Г. Шевченко, багато інших).

Ґрунтуючись на принципах педагогічної психології, ми займалися вивченням процесу засвоєння студентами університету естетико-моральних норм і принципів, формування естетичного світогляду, естетичних переконань, звичок, що відбувається в умовах навчально-виховної діяльності, а також залежності засвоєння знань, умінь, навичок, формування певних властивостей особистості як від індивідуальних особливостей студентів, так і від особливостей

міжособистісного взаємовпливу, які виникають у ході цієї діяльності й спілкування [2, с.344].

Мета даної статті – проаналізувати результати експериментального діагностування рівнів естетичного самовиховання студентів педагогічного університету на констатуючому етапі наукового дослідження.

Діагностична програма констатуючого етапу нашого експериментального дослідження була спрямована на вивчення наявного стану естетичного самовиховання студентів і складена таким чином, щоб мати можливість виявити: цілісність естетичних, психолого-педагогічних професійних знань; усвідомленість універсальності естетичного відношення; розвиненість основних компонентів естетичної свідомості; наявність досвіду естетичної діяльності; наявність досвіду у комунікативній сфері; обізнаність і досвідченість у теорії та технології естетичного самовиховання й готовність до практичної реалізації його задач.

Констатуючий експеримент проводився за програмою, розробленою відповідно до гіпотези нашого дослідження, у природних умовах педагогічного навчально-виховного процесу Луганського національного університету імені Тараса Шевченка на базі Інституту педагогіки і психології (ІПП) та спеціальностей мистецько-педагогічного напрямку Інституту культури і мистецтв (ІКМ).

Ретельне вивчення питань естетичного самовиховання студентів у природних умовах педагогічного навчально-виховного процесу університету вимагало використання цілого ряду діагностичних методик.

За результатами діагностики, адаптованої на основі методики Л. Бережної, якою передбачено обрання одного з трьох варіантів відповіді на кожне з 18 запропонованих питань, рівень прагнення до естетичного самовиховання студентів виглядає таким чином: низький (18-29 балів) – 113 осіб (43,1%) ІКМ та ІХО і 34 осіб (39,5%) ІПП; середній (30-44 бали) – 110 осіб (42%) ІКМ та ІХО і 40 осіб (46,5%) ІПП; високий (45-54 бали) – 39 осіб (14,9%) ІКМ та ІХО і 12 осіб (14%) ІПП.

Стосовно самооцінки особистих естетично-самовиховних якостей, маємо таку картину: більша частина опитаних (153 особи ІКМ – 58,4% та 50 осіб ІПП – 58,1%) адекватно оцінюють власні особисті естетично-самовиховні якості (14-11 балів). У досить великої кількості респондентів (85 осіб ІКМ – 32,4% та 26 осіб ІПП – 30,2%) самооцінка є заниженою (11-9 балів). Крайні показники дорівнюють одне одному: дуже високий та низький (по 6 осіб ІКМ (2,3%) та по 2 особи (2,3%) ІПП). При цьому дуже низька самооцінка – не виявлена в жодного з респондентів.

На основі вивчення оцінки ступеня сприйнятливості до зовнішніх естетично-виховних впливів було зроблено висновок про наявність можливостей для самореалізації в художньо-комунікативній сфері, в естетичній та майбутній професійно-педагогічній діяльності.

Найвищий ступень наявності можливостей для самореалізації виявлено у 14 респондентів (5,4%) ІКМ та у 4 респондентів (4,7%) ІПП, які набрали по 15-14 балів; 125 респондент ІКМ (47,7%) та 42 респонденти (48,8%) ІПП мають необхідний і достатній для самореалізації ступень (13-11 балів); 97 респондентів ІКМ (37%) та 32 респонденти ІПП (37,1%) мають перспективний для самореалізації ступень (10-9 балів); 20 респондентів (7,6%) ІКМ та 6 респондентів (7,0%) ІПП, які показали не достатньо визначену оцінку, мають ступень скоріше як неперспективний для самореалізації (7-6 балів); 6 респондентів (2,3%) ІКМ та 2 респонденти (2,4%) ІПП показали найнижчий ступень, тобто такий, що не заслуговує уваги в плані самореалізації (5 балів).

Результат діагностики потреби у спілкуванні за методикою Ю. Орлова – у всіх респондентів рівень потреби у спілкуванні більше 80%. Дослідження рівня емпатійних тенденцій за методикою І. Юсупова дало такі результати: 36,4% респондентів набрали від 63 до 81 бала, що характеризує високий рівень емпатійності. Решта респондентів – 63,6% осіб набрали від 37 до 62 балів, що відповідає нормальному рівню емпатійності.

Діагностику загального рівня комунікабельності особистості було проведено за методикою В. Ряховського. Отримані результати: 22 респонденти (25,6%) ІПП та 68 респондентів ІКМ (26%) володіють певною мірою товариськості, однак з новими людьми сходяться з осторогою, неохоче; 43 респонденти ІПП (50%) та 110 респондентів ІКМ (42%) мають нормальну комунікабельність, досить толерантні у спілкуванні; 18 респондентів ІПП (20,9%) та 83 респонденти ІКМ (31,7%) – дуже, навіть надмірно товариські; у 2 респондентів ІПП (2,3%) товариськість має підвищений рівень.

Визначення рівня естетичної культури студентів шляхом надання ними відповідей на запитання анкет (адаптованих нами за методикою С. Цурюмової) дало такі результати. За когнітивним критерієм, серед різноманіття жанрів українського мистецтва 17,2% респондентів ІПП проявили обізнаність лише в літературі.

За аксіологічним критерієм, вважають українське національне мистецтво цікавим для себе 48,3% респондентів, дуже цікавим – 20,7%, не дуже цікавим – 24,1%. Мистецтво інших народів світу: так – 37,9%, викликають великий інтерес – 17,2%, не завжди – 38%. Привабливими напрямками в мистецтві вважають: класичне (34,5%), народне (17,4%), сучасне (65,5%). Частина респондентів вважає привабливими для себе кілька напрямків: класичне й народне (6,9%), класичне й сучасне (13,8%) або всі названі напрямки (3,4%).

За креативним критерієм, найбільш привабливими й улюбленими видами діяльності для студентів є: навчальна (10,3% респондентів), перцептивна («слухати викладача»), навчально-творча, соціальна, читання, театральне мистецтво (по 3,4% респондентів за

кожним видом діяльності), творча діяльність (10,3% респондентів), малювання (13,8%), написання творів, віршів, сценаріїв, співи (по 6,9%), танці (10,3% респондентів), будь-яка діяльність [«де треба проявити креативність та індивідуальність»] (3,4%). Використовують знання й навички, отримані на заняттях творчого колективу, у спілкуванні з рідними, з іншими людьми – 24,1%, іноді використовують – 17,2%, не завжди використовують – 3,4%, не використовують – 27,6% респондентів. Певна частина респондентів (44,8%) має власну «художньо-творчу скарбничку», яка складається з власних пісень та віршів (або власних збірок віршів), з малюнків (або являє собою «художнє портфоліо»), з фотографій, відеоматеріалів, спогадів, газетних вирізок.

Результати констатуючого експерименту дозволили зробити висновок про те, що підвищенню рівня естетичного самовиховання студентів педагогічних університетів в умовах навчально-виховної, естетичної, у т. ч. художньо-виконавської діяльності приділяється недостатньо уваги. Адже переважна більшість респондентів віддає перевагу сучасним творам і зорієнтована, в основному, на споживання взірців масової музичної культури. При цьому, велика частина обраних ними взірців масової музичної культури далекі від традиційного для вітчизняної ментальності й культури ідеалу, усвідомлення й сформованість якого має сприяти формуванню вмій і навичок естетичного сприйняття, оцінювання й створення краси навколишнього світу.

Переважає низького та середнього рівня сформованості компонентів естетичного самовиховання у студентів обумовлює необхідність подальшого пошуку шляхів підвищення ефективності й результативності естетичного самовиховання в умовах навчально-виховного процесу педагогічного університету. У зв'язку з цим, ми вважаємо, що для виконання поставленої перед студентом задачі підготовки себе до майбутньої професійної діяльності педагога-митця вкрай необхідним є самовиховання естетичних якостей, підвищення рівня сформованості основних компонентів естетичного самовиховання.

Подальший розвиток теорії і практики естетичного самовиховання студентів має здійснюватися в напрямку, детермінованому категорією професійного успіху в межах гуманістичної і синегетичної парадигм. Проблеми естетичного самовиховання мають і надалі досліджуватися в аспекті розвитку форм внутрішнього художнього діалогу, естетичної самооцінки, створення умов для активізації особистості з метою естетичного самовдосконалення з урахуванням впливу естетико-соціальних художньо-комунікативних умов на формування естетичної свідомості, самосвідомості й набуття досвіду естетичної діяльності, до переліку найвпливовіших форм якої ми обов'язково включаємо колективну музично-виконавську діяльність.

Список використаної літератури

1. Концепція національного виховання студентської молоді: Додаток до рішення колегії МОН України від 25.06.2009 р. протокол № 7/2-4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2231>. **2. Мещеряков Б. Г.** Большой психологический словарь / Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. – М., 2002. – 639 с.

Дрепина О. Б. Експериментальне діагностування рівнів естетичного самовиховання студентів педагогічного університету

У статті розглядається проблема вивчення рівня сформованості компонентів естетичного самовиховання у студентів, аналізуються окремі результати експериментального діагностування рівнів естетичного самовиховання студентів педагогічного університету на констатуючому етапі наукового дослідження, обґрунтовується необхідність подальшого пошуку шляхів підвищення ефективності й результативності естетичного самовиховання в умовах навчально-виховного процесу педагогічного університету.

Ключові слова: естетичне самовиховання, експериментальне діагностування, рівні сформованості компонентів.

Дрепина О. Б. Экспериментальное диагностирование уровней эстетического самовоспитания студентов педагогического университета

В статье рассматривается проблема изучения уровня сформированности компонентов эстетического самовоспитания у студентов, анализируются отдельные результаты экспериментального диагностирования уровней эстетического самовоспитания студентов педагогического университета на констатирующем этапе научного исследования, дается обоснование необходимости дальнейшего поиска путей повышения эффективности и результативности эстетического самовоспитания в условиях учебно-воспитательного процесса педагогического университета.

Ключевые слова: эстетическое самовоспитание, экспериментальное диагностирование, уровни сформированности компонентов.

Drepina O. B. Experimental diagnostics of level of aesthetic self-education of students of pedagogical university

The article considers the problem of studying the level of the formation of the components of the aesthetic self-education of students, analyses some results of the experimental diagnostics of level of aesthetic self-education of students of pedagogical University in considering the stage of scientific research, provides a rationale for the necessity of further search for

ways to improve the efficiency and effectiveness of aesthetic self-education in terms of teaching and educational process of pedagogical University.

Key words: aesthetic self-education, experimental diagnostics, levels of formation of components

Стаття надійшла до редакції 01.03.2012 р.

Прийнято до друку 27.04.2012 р

УДК 373.015.31:17.022.1:784.1(477) «199/200»

Ю. С. Закусіло

**РОЗВИТОК МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ДИТЯЧОГО
ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ
(КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

Розбудова суверенної, демократичної, правової держави вимагає використання заходів, спрямованих на розвиток у громадян духовності, виховання патріотизму та поваги до історичної спадщини українського народу, впровадження у суспільну свідомість співвітчизників загальнолюдських моральних цінностей. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є пошук засобів формування морально-естетичної культури молодого покоління України [2, с.56].

Основний Закон нашої держави – Конституція України гарантує вільний і всебічний розвиток особистості кожного громадянина, а в Законах України «Про освіту» (1991 р.), «Про загальну середню освіту» (1999 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про позашкільну освіту» (2004 р.), «Концепції загальної середньої освіти» (12-річна школа) (2001 р.), Національній Доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002 р.) підкреслюється, що основні завдання дошкільної та шкільної освіти полягають у її спрямованості на: всебічний гармонійний розвиток дитини як особистості та найвищої суспільної цінності; створення умов для творчої самореалізації особистості кожної дитини у навчально-виховному процесі.

Вихід української освіти на якісно новий рівень визначив сучасні ідеали виховання, які мають стати основою відтворення морально-духовного потенціалу нації. Один із головних напрямів такого відтворення вбачається у конструюванні виховного процесу, складові якого були б спроможні допомогти молодому поколінню успішно інтегрувати, з одного боку, національний досвід і традиції, що передаються йому у спадок від батьків, старшого покоління, а з іншого, - загалом новітні інформаційні, поведінкові та когнітивні схеми, які надходять від інших етнокультурних та цивілізаційних спільнот. З огляду на це пріоритетного значення набуває